

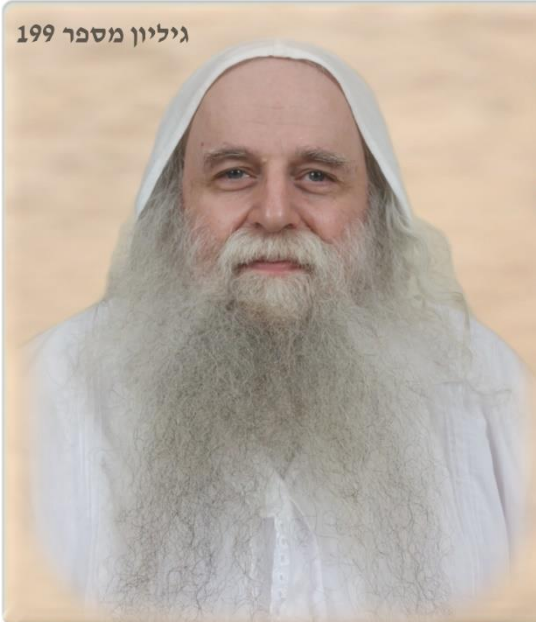

ותן חלקנו בתורתך

מאת כ"ק האדמו"ר מרחלין שליט"א

שיחת התעמקות על פי דרך עץ החיים
פרשת קדושים תשפ"ד

קבלת קהל בתיאום מראש בטל' 02-6520002

www.rachlin.org.il

בהוצאת: אוריאל יעוץ ופתרונות בע"מ

יפה רום 40 ירושלים ת"ן

לקבלת הגיליון למייל: rachlin@rachlin.org.il

© כל הזכויות שמורות לכ"ק האדמו"ר רבי פינחס דניאל הכהן רחלין שליט"א

סרקו להורדה

הערה: מאמר זה הינו תמלול של שיעור בפרשת השבוע שהעביר כ"ק האדמו"ר שליט"א.
לא הוכנסו שינויים על מנת לשמר את הסגנון המקורי.

פרשת קדושים תשפ"ד – קרבת האלקים

פירושים אצל חכמינו. יש כאלה שאמרו שקדושה היא הבדלה, להיות מובדלים. אני הקטן אומר, קדושה – זו קרבת האלקים, זה להיות במצב כזה שבו אדם זוכה לקרבת האלקים.

יש צדיקים שלא עוסקים בקבלה אבל יש להם גילויים באמת מהשמים. מה ההבדל? לפי עניות דעתי, ההבדל: כתוב שכל נביא ונביא יש לו שפה משלו, היו צריכים לפנות אליו בשפה שהוא מבין. אז אם זה איש אלקים שהוא עוסק בקבלה, כשיפנו אליו משמים יגלו לו דברים על פי הקבלה. הוא יצטרך לעשות גם כוונות ויחודים מיוחדים שמבוססים על מושגים קבליים, כמו 'פרצופים', 'עולמות', 'ספירות', 'שמות קודש' וכל מיני תיקונים שהוא צריך לכוון. פשוט מאד.

זה לא אומר שהוא לא מקבל עוד דברים. הוא יכול לקבל גם נבואות על מה שהולך לקרות, עתידות מה שנקרא, או שליחויות שצריך לעשות ככה או אחרת, או להוכיח את העם בדבר כזה או אחר. אבל הוא גם מסוגל, בגלל שהוא יודע קבלה, לכוון כוונות, אם כי אמר הרבי פנחס מקוריץ הקדוש ז"ע שאם אומרים לך משמים 'תכוון ככה וככה' – אז תכוון ככה וככה גם בלי שתבין. וזה גם נכון, זה גם משפיע.

ויש דרגה שיחכם עדיף מנביא, זאת אומרת שהוא חכם בחכמת הקבלה, אז הוא גם מבין קצת יותר. בטח הוא לא מבין הכל, אף אחד לא מבין הכל, אבל מבין יותר מצדיק שלא יודע קבלה.

אז צדיק שלא יודע קבלה אם נותנים לו כוונות, הוא לא מבין. אולי הוא לא יבין בכלל מה אומרים לו. אולי הוא לא יזכור, אולי הוא לא יחשיב את זה. אבל אם יגידו לו: 'תשמע, אתה צריך לתקן את מדת הכעס', דוגמה, 'לא רק שלך אלא של כל העם', אז הוא ילך ויתן דרשות בענין הכעס ויעשה ספרים בענין הכעס, יפה מאד – או בענין אחר, לא משנה, כן?

ערב טוב! שבוע טוב, מה שלומכם? אנחנו כאן ב'ותן חלקנו בתורתך', פרשת קדושים תשפ"ד. בשם ה' נעשה ונצליח!

רציתי דוקא להתייחס לענין, לציווי, של להיות קדושים שה' יתברך מצוה בפרשה. ואחרי שהוא מצוה הוא מביא את כל המצוות, 'עשה' ו'לא תעשה', שצריך לעשות כדי להיות קדושים. וזה בענין ההלכה, בענין המעשה.

אני רציתי דוקא להתייחס לענין הנפשי, הפנימי, המחשבתי, לדיבור – איך בן אדם יכול להפוך להיות קדוש?

ובדאי לא אותו דבר להיות קדוש בזמן משה רבינו לעומת להיות קדוש בזמן הנביאים או להיות קדוש בימינו. יש 'ירידת הדורות', יש הרבה תיקונים וענינים שמשתנים מרגע לרגע.

התורה לא משתנה, התורה היא נצחית – התורה, המצוות, מעשים טובים, הכל ברור ובהיר – רק ההתמודדויות שונות, מחצב הנשמות שונה, המטרות קצת שונות, ויש גם סיעתא דשמיא שונה. אחרי גלות של אלפיים שנה יש סיעתא דשמיא.

המהר"ח"ו הקדוש, היה לו קשה להאמין שהוא כזו נשמה גדולה והגאולה תלויה בו. והרב שלו, האר"י הקדוש, היה אומר לו: 'טוב, זה בגלל שאין לך באמת, במלים שלי, כן? אין לך באמת את ההשגה הזאת. אני אומר לך שהנשמה שלך משורש זה וזה והתפקיד שלך הוא זה וזה, וכך וכך אתה צריך לעשות באופן מיוחד'.

אז איך אפשר להיות קדושים?

הדרגה הכי גבוהה היא 'איש האלקים'. גם בזה בטח יש דרגות. משה רבינו איש האלקים, הנביא, גדול הנביאים. ודוד המלך גדול בעלי רוח הקודש. רוח הקודש, זו דרגה פחותה מהנבואה. הנבואה תחזור בעזרת ה' בגאולה השלמה, כולנו נזכה בעזרת ה' להיות נביאים.

אז כשאנחנו מדברים על זה שאנחנו צריכים להיות קדושים, מה זה אומר 'להיות קדושים'? יש כל מיני

אז ככה אני מגדיר את זה, ש"קדשים תִּהְיוּ" – תהיו במצב שה' יתברך יכול לשלוח לכם מסרים משמים – אמתיים, לא דמיונות ושגיונות – שתהיו כלי לקדושה, "הַשִּׁכֵּן אִתָּם בְּתוֹךְ טַמְאֹתָם".

ואיך מגיעים למצב הזה? האם אפשר להגיע למצב הזה? האם זה תלוי בבן אדם? – כן ולא. ההשתדלות כן תלויה באדם, האדם משתדל. התוצאות לא תלויות בבן אדם, תלוי משמים – משמים בודקים את האדם הזה אם הוא ראוי, אם הוא מתאים, למה הוא מתאים, לאיזו דרגה של גילוי, לאיזה ענין הוא מתאים, מה שרש נשמתו, מה תפקידו, מה גלגולו, מה תיקונו, האם יעמוד במשימות האלה, או לא, או ינוק? כל מיני שיקולים כדי לדעת מה אפשר לגלות לו, האם הוא שומר סוד, או האם הוא "הוֹלֵךְ רַכְלֵי מִגְלָה סוֹד"?

אבל יש הבדל עצום בין הזמן שבו בן אדם לא זכה לדרגות האלה לזמן שבו בן אדם זכה לדרגות האלה. ככה רבי זושא הקדוש מאניפולי אמר, שהוא מחכה לשכר שהוא יקבל לעתיד לבוא על הזמן שהיה בהסתר פנים, לפני שהוא זכה לדרגות של גילוי פנים – כי זה שכר גדול, כי הוא עבד את ה' בתמימות בלי לדעת כלום.

אז מצד אחד מי שזוכה לגילוי פנים הוא לא יודע הכל, בודאי שלא. גם יש הבדל בדרגות של בעלי רוח הקודש, בדרגות של נבואה, יש הבדלים עצומים. אבל הוא כבר לא בן אדם רגיל – הוא יודע משמים מגלים לו דברים אמתיים. לא מדובר על פעם בחיים, באיזה חלום שהתקיים. מדובר על דברים יום־יומיים קבועים, גילויים קבועים במשך שנים.

מובן שאם בן אדם נופל ממדרגתו חס וחלילה ולא עושה תשובה אז הגילויים יִפְסְקוּ. "הַסִּתְרַת פְּנֵיךָ הִיטִי נִבְהַל". למה "הסתרת פניך"? ה' ירחם, מי יודע למה... "הייתי נבהל", כי זו בעיה – כמו שרבינו הבעש"ט הקדוש באיזה לילה אחד לא הצליח בעבודתו של היחודים והלך לבדוק מה הסיבה, הוא לא מצא אצלו, מצא שאשתו הצדקת לקחה מהשק של הצדקה כדי לקנות במזומן במכולת כי היא לא רצתה לרשום. אז הוא ביקש ממנה לתת את זה מיד לעניים וחזר להתבודדות שלו, וכנראה שהצליח לו.

אז הנה דוגמא של קדוש עליון כמו רבינו הבעש"ט, שהוא היה עולה לעולמות העליונים ורואה מסוף העולם ועד סופו, אבל בני ביתו עשו משהו לא בהתאם להנהגה שלו. הם פגעו בהנהגה הרגילה שלו, כי הוא היה מחלק את הכסף כל יום, את הכל היה מחלק לעניים. וזה גרם לו תקלה שכנראה לא ענו לו או דבר דומה.

אז אפשר לעשות הרבה חכמות, הרבה יחודים, הרבה כונות, ואף פעם אף אחד לא יגלה לו שום דבר – שזה מה שקורה בדרך כלל בדורות האלה: אנשים עוסקים בכונות, בעניינים, אבל אין להם שום גילוי אליהו או משהו. כלום.

אז מה חסר? מה העבודה שאדם צריך לעשות כדי להיות קדוש במובן הזה שיזכה לקרבת האלקים? או... צריך הרבה "סור מרע" – ככה לפי עניות דעתי, כן? הכל זה מה שאני חושב, אני הקטן – לסור מרע במחשבה דבור ומעשה, להיות בדבקות כל הזמן, לחשוב כל רגע על ה' יתברך איך לעשות לו נחת רוח ואיך לא לעשות ההפך, איך לא לעשות

ההפך, לחיות לשם שמים, להיות חייל, להיות בבחינת "הנני" בכל רגע שמשמים צריך משהו.

עיקר העיקרים: להתמיד. לא אותו דבר לזכור את ה' פעם ביום, או בכל רגע. זו לא אותה דרגה. זו לא אותה דרגה כשאני רוצה את קרבתו יתברך כי אני רוצה לקבל – או כי אני רוצה להשפיע, אני רוצה להיות מאלה שנותנים כח לפמליא של מעלה, להיות 'חייל' של ה'. האם אני רוצה את קרבתו כי אני אוהב אותו ואני רוצה להתפנק כמו בן אצל אביו? זה גם טוב.

בקיצור, בודקים את כל הרצונות של האדם דקדקדקדק, מה באמת הרצון שלו האמתי: מה בראש, מה מקום שני, מה מקום שלישי? איך הוא חי, איך הוא בוחר, מה הוא עושה, למה הוא עושה, מה הוא אומר? איך הוא מתמודד עם היצר הפרטי, איך הוא מתמודד עם היצר הכללי? האם הוא שומר הברית במחשבה דיבור ומעשה?

בדור הזה זה הדבר הכי דחוף: שמירת הברית – כמובן, תורה ומצוות, כן? שבת, הכל, זה מובן מאליו, אבל אחרי שאדם שומר הכל: שמירת הברית – חשובה מאד הקדושה, שלא תסתלק. מה יעשה אדם שמסתובב בעבודה, ברחוב, בכל מקום, ה' ירחם? אז ישתדל לשמור על העיניים, על האזנים. ואם חלילה רואה משהו שלא צריך לראות – להסיט את העיניים ולא להכניס את זה ללב. צריך לבטל את הדברים האלה כלא היו, שלא ישאירו רושם, שלא יהיה 'רשימו' בנפש, להתפלל לה' שכל התאוות יהפכו להיות אהבתו יתברך, להעלות את הניצוצות, לעשות את הברורים בין טוב לרע.

היום ברוך ה' הרבה אנשים לומדים תורה, יש צמאון לתורה. זה דבר עצום. מאד אוהב אצל ה' יתברך מי שלומד תורה. אבל צריך שהתורה תהיה 'לְשִׁמָּה' ולא רק לשם עצמו, ובלי גאווה. אז שמירת הברית בתכלית. גאווה פוסלת את כל העבודה. אמרנו כבר כמה פעמים: אם אדם יזכור את הדברים שהוא עשה הלא טובים, איך עבד את ה' לא כמו שצריך, אם עבד אותו בכלל או אם עשה חלילה עבירות, יזכור את כל זה – מיד הגאווה תסתלק ממנו כי הוא יתבייש, ויעשה תשובה. וצריך להתמיד ולהתמיד ולהתמיד – עם כל מה שקורה לבן אדם בחיים, ויש הרבה תקופות בחיים, הרבה נסיונות בחיים, הרבה קשיים בחיים. כל יום ויום מתחדש, בְּפֶרֶט, בְּכָלֵל.

אסור שבן אדם יקנה דעות כוזבות. זה חשוב מאד מאד מאד, כי אחרי הדעות הכוזבות – יש את הבחירות הכוזבות והנפילות, ובן אדם פתאום עובד עבודה זרה רחמנא לצלן והוא בכלל לא יודע, כי "היום אומר לו עשה כך, ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו עבוד עבודה זרה", רחמנא לצלן. בהתחלה היצר כעני בפתח דופק בדלת, אחר כך הוא נכנס כאורח, ואחר כך הוא משתלט, נהיה 'בעל הבית'.

אז מעבר ללימוד תורה וקיום התורה ולברר את ההלכה – צריך את כל הפנימיות לקדש, את כל ההויה של האדם לקדש – להפוך להיות כלי קדוש בכל עניינו. ברור שהוא צריך לאכול כשר, אבל הוא גם צריך לכוון שהוא אוכל כדי שיהיה לו כח בשמחה לעבוד את ה'.

ברור? כל דבר צריך את הליווי של הלב, כי ה' רוצה את הלב. כן, לפעמים בן אדם עושה איזו כוונה באופן אוטומטי

כי אין לו פניות נפשית. זה טוב? – כן. זה הכי טוב? – לא. בטח שהכי טוב שהוא יתכוון יותר, אבל אי אפשר כל הזמן להתכוון יותר בכל דבר ודבר כי היום לחוץ ואין זמן.

אבל אם האדם כל הזמן בדבקות מהבחינה הזו של "בכל דרכיך דעהו" ולחשוב על אבא שבשמים כל הזמן ואיך לעבוד אותו בכל רגע ורגע – שזו מחשבה לא קשה, זה לא מסובך – אז זה הולך ומעלה אותו.

ברור שהתבודדות למשל של צדיק שהוא לבד מתבודד ומייחד יחודים, קרבת האלקים שהוא זוכה לה היא לא כמו כשהוא עם אנשים. אז כשהוא עם אנשים הוא לא בדבקות? כן, הוא בדבקות, אבל בדרגה אחרת. יש צדיקים שגם זוכים שכשהם בין בני אדם הם גם זוכים לגילוי פנים, כל מיני רעבעים קדושים. וזה לא פשוט כל כך, לא מצוי כל כך. אנשים מנסים ליחס רוח הקודש לכל דבר – לא. זה נדיר מאד, יקר מאד, חשוב מאד, נדיר ביותר, בדורות האלה האחרונים עוד יותר – מפני החושך.

אז זו הדרך להיות קדושים, 'דרך עץ החיים', שכוללת בתוכה את כל הכללים, ואת כל ההמלצות והדוגמאות – לתת כלים, כדי שכל אחד יוכל ללכת בדרך הזו, לא משנה באיזו דרגה הוא. הוא לא חייב להיות גדול המקובלים וגדול החכמים. לא, הוא יכול להיות אדם רגיל, אבל אם הוא מתחיל לעבוד – מהר מאד הוא 'יעוף' למעלה והוא לא יהיה אדם רגיל, אפילו אם הוא לא יהיה גאון בכלל, אפילו אם הוא בקושי יודע לקרוא, זה לא משנה. משנה הלב שלו, הפנימיות שלו, הצמאון שלו, 'צמאה לך נפשי', התהלים שלו שהוא אומר, מה שהוא עושה בתמימות, בקדושה, בטהרה.

ראיתי אנשים שעושים את כל העצות שבעולם אבל הכל חיצוני, הכל על מנת לקבל, זה מתוך הגאווה שלהם, או גם כאלה שמתחילים לעלות קצת בקדושה ואז הם מתחילים לקטרג על כל העולם – זו לא דרך הבעל שם טוב.

כשהבעל שם טוב הקדוש היה שומע שמדברים לשון הרע על הפרט או על הכלל בעם ישראל – היה גם כועס וגם בוכה. הוא לא היה יכול לשמוע את זה. תראו איזו אהבת ישראל היתה בו. איפה זה, ואיפה אנחנו? ה' ירחם. מבינים? אז זו עבודה שכל שניה ושניה בה היא חשובה ביותר, כל שניה ושניה לא חוזרת. וזה לא משנה אם האדם עכשיו יושב ולומד או שהוא נמצא בעבודה – בכל מקום הוא צריך להיות אותו אדם, מקשה אחת.

צריך להיות מעורב עם הבריות, אבל צריך להיות שמור מאד וקדוש. פשוט "בתחבולות תעשה לך מלחמה". גם במקום העבודה – לעשות את העבודה, הכל, אבל להיות דבוק למעלה כמה שהוא יכול. ולהזהר מלהשתתף במושב לצים, בלשון הרע, ברכילות, בדברי תפלות, בכל מיני שטויות שהאנשים הרגילים עושים. כמובן, אם בן אדם זוכה להיות קצת יותר פרוש, אז אולי יותר קל לו. אבל גם כשהוא פרוש היצר אתו, אז זו אותה מלחמה, לפעמים גם גדולה יותר. ולכן "בתחבולות תעשה לך מלחמה".

מה שאני מתאר, מנסה לתאר, זה שצריך שיהיה לבן אדם חמ"ל, פיקוח מלחמתי בתוך נפשו ששומר עליו. כל מחשבה דבור ומעשה, דעה, כל מה שנכנס אליו, כל מה שהוא נחשף אליו – עובר את כל הסינון של הקדושה: מה נכנס בי, מה

אני מעיף. מה אני מעלה, מה אני דוחה. איך אני מתמודד. איך מדד השמחה, איך מדד הגאווה, איך מדד הזמן, אני שומר על הזמן שלי או לא. האם אני מרגיש שאני מתקרב לאבא שבשמים או לא? האם הזדככתי במשהו או לא? – בלי קשר לגאווה. גם אם בן אדם זכה, הוא לא צריך להתגאות. אם בן אדם זוכה לאיזה גילוי משמים, זה לא צחוק. זו אחריות. זו אחריות קשה.

ותראו את החיים של הנביאים. לא היו להם חיים קלים, באופן אישי סבלו מרדיפות, מקשיים, מנסיונות בלי סוף.

אז מצד אחד, אם האדם הוא כלום, אין בו כל כך הרבה תועלת – חבל. מצד שני, אם מתחילה להיות תועלת משמים – זו אחריות. דבר ראשון, לא להתגאות, לא לעשות מזה ספור, לא להפוך את זה ל"קִרְדָּים לְחִפְרָ" בו.

"וְהִצַּנֵּעַ לְקֶתַּעַם אֶלְקִיךָ" – רוב המדרגות של האדם צריכות להיות מוסתרות, אלא אם כן משמים מכריחים אותו אחרת, כמו שהכריחו את רבינו הבעל שם טוב הקדוש, שהוא היה צדיק נסתר – ואחר כך היה צריך להשפיע, אז היה צריך לגלות גם את תורתו וגם את דרכיו וגם את מדרגתו. וזה גם נסיון לא נעים. לא היה לו נעים. הוא ואשתו הצדקת צמו שלשה ימים שלשה לילות כדי שיפטרו אותם מהדבר הזה, שלא רצו להתפרסם.

אבל עם ישראל בראש. תדעו לכם שתמיד טובת עם ישראל בראש, מעל הכל. אצל ה' יתברך עם ישראל מעל הכל. כל מה שה' נתן למשה רבינו – לא נתן אלא בשביל עם ישראל.

אז זו 'דרך הקודש', 'דרך עץ החיים'. מה שאמרתי, זה קצת, זה רק ראשי פרקים, מינימום שבמינימום. אפשר לקחת את הספר שלנו מהאתר בחינם, הספר שנקרא 'דרך עץ החיים'. גם אם קיבלתם אותו בתביבת הדואר, תקראו אותו עוד פעם ועוד פעם ועוד פעם – אתם תעלו בקדושה. אחר כך תכנסו לשאר הספרים שיש באתר. הכל גם בחינם. ויש גם הרבה שיעורים שאפשר לראות.

וצדיקים "יִלְכּוּ מִחֵיל אֶל חֵיל". אין זמן. המצב קשה ומסוכן לפרט ולכלל, בארץ ובעולם. "עת צרה היא ליעקב", וצריך להתחזק ולעלות ולהיות קדושים, כי תפקידו של עם ישראל – "ממלכת כהנים וגוי קדוש". לא באנו לפה לשום דבר אחר, רק לזה. אם נהיה קדושים, גם אומות העולם יתבטלו בפנינו ולא יזיקו לנו בשום ענין. ואם לא, אז יש לה' הרבה שליחים להציק כדי שנתעורר. ומה שקורה בעולם הכל רמיזות של ה' יתברך כדי שנתעורר. מה זה להתעורר? – להיות קדושים, כי זה התפקיד.

אנחנו פה? – אנחנו צריכים לעלות. אז לא מספיק קצת מסורת, קצת קידוש, קצת תורה. לא. זו לא המטרה. המטרה היא להיות קדושים – גם באופן פרטי וגם זיכוי הרבים, זיכוי הרבים כי אנחנו "ממלכת כהנים וגוי קדוש".

אנחנו עם אחד, "כאיש אחד בלב אחד", ואסור לתת ליצר להכנס בינינו בשום ענין, לא ליצר הפרטי ולא ליצר הכללי, כי האחדות שומרת עלינו – ואז הקדושים, יש להם אפשרות להשפיע, והפחות קדושים יכולים לעלות ולהיות מאוחדים. וזה כלי – כלי אמתי להשראת שכינתו יתברך, בעזרת ה' במהרה בשמחה, בבריאות.

לחיים! לחיים! לחיים! ה' יעזור שנהיה קדושים!

שבת שלום ומבורכת לכל בית ישראל.

מתוך נפשי – התחדדות במלחמה

מאת כ"ק האדמו"ר רבי פינחס דניאל הכהן רחלין שליט"א
א' אייר תשפ"ד

לעילוי נשמות הנופלים · לרפואת הפצועים · להחזרת החטופים · לשמירה על החיילים.

- א. כאשר התוכחה אינה מתקבלת – הנביאים שותקים, ומלאכי החבלה יוצאים להפרע, ר"ל!
- ב. אם יהודי שכח שהוא יהודי, או מתכחש ליהדותו – הרבה שליחים למקום להזכיר לו.
- ג. מרוב שיש מה לומר – לעתים עדיף לשתוק. והשתיקה חודרת כמו תער.
- ד. כאשר אתה אוהב את הבריות – אתה רואה טוב בכל אחד!
- ה. התרגל לאהוב, לכבד ולעזור לזולת – בכל ענין ובכל זמן.
- ו. הדעות הכוזבות שוטפות את הנשמות – והן חודרות לנפש ועושות בה שמות, והאדם טועה ובוחר לא נכון – כמו בחטא עץ הדעת.
- ז. אם האדם אינו בנוי היטב על פי 'דרך עץ החיים' – יקשה עליו מאד להבין את מפת הקרב של עצמו ואת מפת הקרב הכללית, והוא יטעה בבחירותיו.
- ח. לרוכש לעצמו את כללי המלחמה הרוחנית כנגד יצר הרע הפרטי והכללי – יש סיכוי לשרוד ולהחזיר מלחמה שיערה.
- ט. כל חיי אני רואה סבל של אנשים, מכל הסוגים, ומנסה לעזור בבחינת "עמו אנכי בצרה". וכל יום אני פוגש בסיפורים חדשים, מפתיעים, כואבים ומסובכים, במלכודות בהן נתפסו בני אדם – ועד שאין הבנה מדויקת באמת של מפת הקרב שלהם, אין להם שום סיכוי לצאת משם.
- י. 'דרך עץ החיים' באה לתקן את חטא אדם הראשון, ומלמדת כיצד להצליח לא לשמוע בקול הנחש הקדמוני ובקול שליחיו.
- יא. עצה נכונה – היא נס עצום!
- יב. המלחמה הגשמית היא השתלשלות של המלחמה הרוחנית, בפרט ובכלל.
- יג. "מעשיך יקרבוך ומעשיך ירחקוך" – אי אפשר לברוח מאמת זו!
- יד. בזמן של "יִקְמוּ לְצַחֵק" שבכל דור, מהדהדת קריאתו העצמתית של משה רבינו: "מִי לֵה' אֱלֹהִים". זו קריאה לאיחוד כחות הקדושה!
- טו. עגל הזהב עשה רושם, אבל 'לא סיפק את הסחורה' – הבל הבלים.
- טז. אם אדם אינו בנוי ומבורר מבפנים על פי 'דרך עץ החיים', מצבו יתגלה לעיני הבריות. וכן להפך.
- יז. החוסן האישי תלוי בחוסן הרוחני והמוסרי.
- יח. הרבה מטרות ומטלות יש. החכם יודע להכריע מה מהן קודם למה.
- יט. ענוה, הקשבה, אהבת חסד. לדעת לסלוח, לדעת לבקש סליחה, מענה רך. כבוד הבריות, לא לדון את הזולת. שמירה על הקדושה במחשבה דבור ומעשה. להיות ערני במלחמת היצר הרע הפרטי והכללי. להיות שמח בחלקו. לשמור על הזמן, על הלשון ועל החושים. – בקיצור: להאיר בבריאה!
- כ. 'עמוד איתן כנגד כל הגלים! למען שמו באהבה'.
- כא. הִיָּה "נְאֻם דוֹרֵשׁ נֹאֵה מִקָּיָם".
- כב. ולאחר כל השגיך – לעולם אל תתגאה!
- כג. ה' ית' ממתין לנו אלפי שנים – שכבר נעשה את העבודה!
- כד. לחיים! לחיים! לחיים! הִיָּה תמיד בבחינת "מים קרים על נפש עֲיִפָּה".

לחיים! לחיים! לחיים! עשה הכל – למען שמו באהבה!